

OBJECTIVE STRATEGICE PROMOVATE DE MINISTERUL CULTURII ÎN DOMENIUL CONSERVĂRII ȘI RESTAURĂRII BUNURILOR CULTURALE

Maria LUNGU

Societatea românească parcurge, în prezent, o etapă complexă, de radicale transformări politice și sociale. Aceste schimbări rapide, în curs de derulare și nu lipsite de contradicții și concesii, s-au reflectat și asupra patrimoniului mobil, determinând stări alarmante, în ceea ce privește integritatea. Începutul anului 1990 a adus cu sine abrogarea legii ocrotirii patrimoniului cultural național, aceasta ducând la creșterea traficului ilicit de valori artistice în condițiile deficiențelor controlului vamal, ale insecurității instituțiilor publice, colecțiilor particulare și așezămintelor de cult, care nu dispun, decât cu puține excepții, de instalații antifurt performante.

Devenind din ce în ce mai complexe, problemele patrimoniului cultural mobil au determinat inițiative și măsuri legislative care au marcat o etapă nouă în strategia națională a domeniului, precum și o prezență internațională mai activă a României, într-o Europă îngrijorată și atentă la protecția patrimoniului cultural, ca bun al întregii umanități.

În situația actuală, în care Legea patrimoniului cultural național mobil, concepută de către direcțiile de specialitate din Ministerul Culturii, se află pe masa Senatului, deci

neadoptată, exodul neliniștit al operei de artă a furnizat un argument serios pentru adoptarea și punerea în aplicare a unor măsuri urgente de protecție, de diferite grade și niveluri.

În ordine cronologică, distingem corpul de ordonanțe promovate de către Guvernul României și al unor reglementări și normative intrate în vigoare prin ordine ale unor ministere. În acest context, Ministerul Culturii a reacționat cu promptitudine și a creat instrumentele necesare punerii în practică a măsurilor legislative, pornind chiar de la HG 134/98 privind organizarea și funcționarea ministerului, în care se precizează că Ministerul Culturii este autoritatea administrației publice centrale de specialitate care inițiază, elaborează și asigură aplicarea strategiei în toate formele sale, pentru protejarea și promovarea tradițiilor și a identității culturale, ce își desfășoară activitatea pe baza următoarelor principii fundamentale:

1. principiul autonomiei culturii și artei;
2. principiul libertății de creație;
3. principiul primordialității valorii;
4. principiul identității

culturale în circuitul mondial de valori.

Legea nr. 41/1995 reglementează activitatea de protecție a patrimoniului mobil și imobil, proprietate publică sau privată, oferind un cadru legislativ solid pentru structurile specializate și organismele științifice și consultative ale Ministerului Culturii.

Pentru asigurarea unui cadru organizatoric adecvat, care să realizeze o protecție reală a patrimoniului cultural național, precum și pentru aplicarea unitară a prevederilor legale, funcționează două mari organisme științifice de specialitate ale Ministerului Culturii:

1. Comisia Națională a Monumentelor Istorice;

2. Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor.

Acestea au rol de consultanță și avizare în domeniul cercetării, evidenței, evaluării, protecției, conservării, restaurării și punerii în valoare a patrimoniului cultural național mobil și imobil.

Statul român sprijină măsurile de protecție, de conservare și restaurare întreprinse de proprietari, de titularii de drepturi reale și de titularii dreptului de administrare.

Într-unul dintre articolele legii se consemnează o serie de obligații ale deținătorilor de bunuri culturale mobile - care trebuie să le respecte -, privind conservarea și restaurarea patrimoniului existent. Ei trebuie să asigure acestor bunuri protecția corespunzătoare împotriva proceselor de îmbătrânire, fragilizare și degradare, determinate de mediul ambiant și de activitățile la care

bunurile sunt folosite. În acest scop, se va urmări, în strictă conformitate cu normele de conservare în vigoare, elaborate de Ministerul Culturii, aplicarea următoarelor măsuri:

1. Asigurarea stabilității microclimatice în încăperile în care obiectele se expun, se depozitează sau se află în tranzit; salubritatea spațiilor și prevenirea efectelor deteriorante care ar putea fi provocate de avarierea sistemelor de energie electrică, încălzire, apă și canalizare;

2. Corelarea naturii surselor de iluminat cu gradul de sensibilitate a obiectelor; interzicerea folosirii luminii naturale sau fluorescente pentru iluminarea obiectelor de natură organică sensibile;

3. Etalarea, manipularea, ambalarea, depozitarea și itinerarea corectă a obiectelor;

4. Prevenirea apariției dăunătorilor biologici prin măsuri generale și specifice de igienă: combaterea factorilor biologici sub supravegherea biologilor specializați;

5. Asigurarea securității bunurilor ocrotite;

6. Prevenirea apariției focarelor de incendii;

7. Interzicerea folosirii bunurilor de patrimoniu la organizarea de spectacole, ca recuzită cinematografică, în scopuri decorative sau de reprezentare.

Activitatea de conservare, restaurare și investigare a bunurilor culturale de interes național ocrotite, se efectuează în laboratoare specializate și depozite, potrivit prevederilor normelor de restaurare în vigoare.

Acestea sunt:

a. Centrul Național de

Restaurare a cărții vechi din țară, înființat în 1996;

b. Laboratoare zonale (în număr de 11);

c. Laboratoare muzeale (în număr de 20);

d. Depozite muzeale (inclusiv în cadrul monumentelor istorice) și săli de expunere.

În prezent, activitatea de conservare, restaurare și cercetare a patrimoniului cultural mobil se desfășoară în baza unui program național operațional în domeniu, elaborat de către serviciul de conservare - restaurare, din cadrul Direcției Muzeelor și Colecțiilor din Ministerul Culturii.

Muzeele aflate în subordinea altor ministere au propriile laboratoare de restaurare, cum ar fi: Arhivele Naționale, din subordinea Ministerului de Interne, Muzeul Militar Național, Muzeul Marinei și Muzeul Pompierilor - din subordinea Ministerului Apărării Naționale -, Muzeul Căilor Ferate - din subordinea Ministerului Transporturilor etc.

Numărul specialiștilor din rețeaua laboratoarelor și muzeelor din subordinea Ministerului Culturii este de aproximativ 800, din care 2/3 sunt atestați pe domeniu, acoperind, parțial, necesitățile acestei activități.

Pe lângă rețeaua laboratoarelor muzeale își desfășoară activitatea în domeniu și o serie de ateliere private de restaurare care, conform statutului de funcționare, sunt autorizate de către primării și luate în evidență de Ministerul Culturii.

O serie de obiective care intră în alcătuirea programului național operațional pe domeniu, începând cu

1993, s-au putut concretiza prin eforturile depuse de instituțiile muzeale, precum și de Ministerul Culturii. Putem exemplifica prin:

- elaborarea și punerea în aplicare a normelor de conservare;

- acordarea sporurilor de toxicitate și a concediului suplimentar la concediul de odihnă pentru specialiștii din domeniu cu sprijinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale și al Ministerului Sănătății, la solicitarea Ministerului Culturii;

- reactivarea unor laboratoare muzeale și trecerea lor în categoria laboratoarelor zonale (este vorba despre Muzeul Județean de Istorie Satu Mare);

- înființarea unor centre naționale sau ateliere pilot de restaurare, ca urmare a:

a. pericolului desființării unor laboratoare zonale, din cauza pierderilor de spații imobiliare (laboratoare zonale din Timișoara, Craiova și Cluj-Napoca);

b. numărului redus al specialiștilor din rețeaua muzeistică;

c. lipsa unui Centru Național de Conservare, Cercetare și Restaurare a patrimoniului național, având ca scop și formarea, pregătirea și specializarea specialiștilor, cu acreditarea Ministerului Educației Naționale și a Ministerului Culturii.

În acest scop, s-a înființat la Muzeul Național al Unirii, din Alba Iulia, Centrul Național de Conservare a Cărții Vechi, având la bază un program experiment. Dat fiind faptul că în rețeaua muzeelor nu a existat un organism de salvare și recuperare a patrimoniului de imagine fotografică, în 1998, Ministerul Culturii a sprijinit înființarea unui Atelier de conservare

a imaginii, în cadrul Departamentului de antropologie vizuală, al Muzeului Tăranului Român din București.

Ministerul Culturii a sprijinit activitățile de conservare, restaurare și cercetare din cadrul muzeelor, valorificându-le prin organizări de diferite manifestări, atât cu caracter național, cât și internațional, prin tipărirea unor publicații de la sesiuni științifice, afișe și cataloage ale saloanelor și expozițiilor de restaurare.

De asemenea, Ministerul Culturii promovează o politică culturală atât pe plan național, cât și internațional; colaborează cu instituții din afara sistemului culturii, dar care au preocupări aferente domeniului menționat cum ar fi: institutele de cercetare, cultele, institutele de învățământ pe profil, biblioteci, academii, firme, interesate de distribuirea unor materiale și aparatură de specialitate, organisme non guvernamentale, asociații profesionale etc.

Ministerul Culturii inițiază activități care să impulsioneze procesul de cooperare cu instituțiile și organismele internaționale, prin punerea în aplicare a programelor operaționale pe domenii, potrivit acordurilor europene în vigoare și strategice, de preaderare. Ministerul sprijină specialiștii din rețea pentru a participa la stagii de specializare în domeniu, la burse, simpozioane și conferințe organizate în străinătate de către diferite organisme bine cunoscute (ICOM, ECO, CE, ICCROM etc.).

Ministerul Culturii adoptă o serie de programe prevăzute în cadrul unor acorduri culturale încheiate cu alte țări, privind schimburi culturale pe domenii și între specialiștii muzeelor.

Exemplificăm, la acest capitol:

1. stagiul desfășurat în România de către un specialist pe probleme de restaurare textile, venit de la Muzeul Național de Istorie din Chișinău în 1998, stagiul care a făcut parte din programul de schimburi și acorduri culturale între Ministerul Culturii din România și Ministerul Culturii din Republica Moldova;

2. înfrățirea Centrului Național de Restaurare - Conservare a cărții vechi din cadrul Muzeului Național al Unirii Alba Iulia, cu un centru similar din orașul francez Arles;

3. organizarea unor seminarii de câte două săptămâni pe teme de restaurare pictură de șevalet, cu participarea unor specialiști restauratori de la Academia de Artă din Anderlecht (Belgia).

Direcția Muzeelor și Colecțiilor, împreună cu Institutul de Memorie Culturală, a elaborat Repertoriul de conservare, restaurare și investigare privind personalul de specialitate ce-și desfășoară activitatea în laboratoarele de restaurare. Se impune de urgență, într-o primă etapă, realizarea unor programe și aplicații informatice, care să ofere posibilitatea standardizării evidenței computerizate prin crearea unei rețele de calculatoare în cadrul unor instituții de rang național.

În vederea realizării unei adevărate reforme în domeniul activității muzeale, Direcția Muzeelor și Colecțiilor din Ministerul Culturii a elaborat proiectul legii muzeelor și colecțiilor, o lege strict necesară și îndelung așteptată, după Legea patrimoniului cultural național mobil. Prevederile legii muzeelor au ca temă

tradițiile pozitive, realitățile de azi și cerințele viitorului mai apropiat sau mai îndepărtat în domeniul care ne preocupă. Ele au fost corelate cu proiectele legilor patrimoniului mobil și imobil, precum și cu celelalte legi în vigoare.

Nu în ultimul rând, s-au avut în vedere tratatele și înțelegerile internaționale semnate de România, care privesc acordurile culturale internaționale dintre muzee și alte instituții de cultură.

Sperăm că neajunsurile multiple și profunde vor fi înlăturate prin existența acestui temei juridic al activității muzeale, dacă nu va fi supus unui îndelung proces de așteptare, spre a fi avizat de forurile competente.

Convulsiile de ordin politic, social și economic întârzie procesul de definitivare și adoptare a unor legi de maximă importanță. În acest context, capacitatea profesională și devotamentul personalului specializat în problemele protecției patrimoniului cultural național nu sunt puse în valoare într-o măsură suficientă, iar eforturile acestuia de a-și exercita îndatoririle și profesiunea sunt diminuate. Pornind de la lipsa de unitate a nivelului de pregătire al specialiștilor din rețeaua muzeistică, după 1990, urmare a măsurilor de privatizare în domeniul învățământului superior, s-au înmulțit posibilitățile instituționalizate de a atinge un nivel universitar. Au apărut pe lângă facultățile de profil de lungă durată, colegiile de specialitate (muzeologie, conservare și restaurare) cu durată de trei ani, care au adus o mai mare precizie în explicitarea caracteristicilor și baremurilor

necesare exercitării profesiilor.

Totuși, lipsa unui cadru legislativ lasă loc nerecunoașterii în plan social a profesiunilor muzeale și, implicit, induce neînțelegeri între administratorii de muzee și autoritățile tutelare, având ca punct de plecare obiectul muncii.

Analizând situația de mai sus, putem sublinia că o rezolvare parțială a problemelor se poate regăsi în proiectul *Normelor de etică profesională* privind activitatea de restaurare, elaborat de către direcția de specialitate, cu sprijinul specialiștilor din rețeaua muzeistică, din 1997, așteptând, ca și celelalte acte de legislație, avizarea.

Prin adoptarea normativelor, codul de etică a restauratorului, prevăzut ca un capitol separat, ar fundamenta existența asociațiilor profesionale, conducând la un mod unitar de gândire, acțiune coexistentă și responsabilitate față de bunurile încredințate spre a fi salvate.

Într-o perioadă dinamică, cum este cea de tranziție, în care structurile economice și politice trec prin schimbări rapide, schimbul de informații și educația pro patrimoniu reprezintă instrumente capabile să dezvolte sentimentul valorii bunurilor culturale.

Acestea sunt condiții care, în plan subiectiv uman, au capacitatea de a susține eșafodajul legislativ în curs de a fi construit.

Programele educaționale concepute în muzeele din România, angrenate în formarea unei noi mentalități, „pentru o nouă Europă“, sunt axate și pe imperatiivele protecției, conservării, restaurării și punerii în valoare a patrimoniului.